

КРУГЛИЙ СТИЛ «ЛІДЕРСТВО УНІВЕРСИТЕТІВ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ КРИТЕРІЇВ МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГІВ»

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5125>

ДРАЧ Ірина Іванівна

*доктор педагогічних наук, професор,
директор Інституту вищої освіти
НАПН України, м. Київ, Україна*

Юрій Андрійович СКИБА

*доктор педагогічних наук, доцент,
заступник директора з наукової
роботи Інституту вищої освіти
НАПН України, м. Київ, Україна*

ТАЛАНОВА Жаннета Василівна

*доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
забезпечення якості вищої освіти
Інституту вищої освіти НАПН України,
аналітичний менеджер Національного
Еразмус+ офісу в Україні,
м. Київ, Україна*

Олена Миколаївна ОТИЧ

*доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
взаємодії вищої освіти та ринку праці
Інституту вищої освіти
НАПН України, м. Київ, Україна*

Анотація. Під час круглого столу «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів» обговорювалися проблеми пошуку механізмів та інструментів підвищення ефективності діяльності університетів України; обґрунтовувалися роль і значення міжнародних, національних та внутрішньоуніверситетських рейтингів як інструментів підвищення якості послуг у сфері вищої освіти; визначалися шляхи, підходи та принципи модернізації мережі університетів України у контексті євроінтеграції та післявоєнного відновлення України.

Ключові слова: оцінювання діяльності університетів; міжнародні рейтинги; модернізація мережі університетів.

У рамках заходів, запланованих Інститутом вищої освіти НАПН України до Дня науки, 12 травня 2023 р. відбувся **круглий стіл «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів»**. Захід організовано Інститутом вищої освіти Національної академії педагогічних наук України спільно з Національним Еразмус+ офісом в Україні, Національними експертами з реформування вищої освіти Програми ЄС Еразмус+ (HERE), Сумським державним університетом і Президією Національною академією педагогічних наук України.

У круглому столі взяли участь керівники Президії НАПН України, науковці Інституту вищої освіти НАПН України, науково-педагогічні працівники Сумського державного університету. Усього до заходу долучилися близько 130 представників закладів вищої освіти.

Основними тематичними напрямками, запропонованими для обговорення, були:

- Системні механізми та критерії оцінювання діяльності університетів в Україні;
- Міжнародні, національні та внутрішньоуніверситетські рейтинги — мотиватор якості та успішності;
- Оцінювання якості викладання і навчання в Україні;
- Модернізація мережі університетів у контексті євроінтеграції та відновлення України.

З вітальним словом до учасників круглого столу звернулася **Ірина Драч**, директор Інституту вищої

Ірина ДРАЧ, директор Інституту вищої освіти НАПН України; Олена СЛЮСАРЕНКО, перший заступник директора Інституту вищої освіти НАПН України

освіти НАПН України, та **Анатолій Васильєв**, радник ректора, голова Вченої ради Сумського державного університету.

У доповідях спікерів заходу висловлено актуальні ідеї й представлено сучасні практичні підходи до створення університетських рейтингів в Україні для здобуття національною вищою освітою лідерських позицій на національному та європейському ринках освітніх послуг.

Олег Шаров, генеральний директор Директорату фахової передвищої, вищої освіти МОН України, HERE, ознайомив учасників заходу із системними механізмами та критеріями оцінювання діяльності університетів в Україні. Під час доповіді він зазначив, що в умовах сьогодення існує ціла мережа суб'єктів оцінювання діяльності університетів, зокрема:

- власне самі університети, які систематично проводять самооцінювання;
- засновники або органи управління університетом;
- державні структури, зокрема, Міністерство освіти і науки України, Державна служба якості освіти, Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, Національний фонд досліджень;
- незалежні установи забезпечення якості;
- дослідники;
- громадськість та вітчизняні стейкхолдери;
- іноземні рейтингові та акредитаційні агентства;
- потенційні спонсори або інвестори.

Олег ШАРОВ, генеральний директор Директорату фахової передвищої, вищої освіти МОН України

О. Шаров схарактеризував системні інструменти державної оцінки, зокрема ті, що використовують:

- Міністерство освіти та науки України (формула фінансування, критеріальний розподіл бюджетних місць, державна атестація наукової діяльності, визначення ступеня ризику дотримання ліцензійних умов, виконання KPI ректорів);
- Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (програмна та інституційна акредитація університетів);
- Державна служба якості оцінювання (встановлення ступеня ризику провадження діяльності);
- Національний фонд досліджень (оцінювання конкурсних проєктів) тощо.

Представлені системні механізми й інструменти дають можливість здійснювати оцінювання діяльності університетів України та приймати відповідні управлінські рішення для забезпечення надання якісних послуг у сфері вищої освіти (Шаров, 2023).

Володимир Луговий перший віцепрезидент НАПН України, HERE, ознайомив учасників круглого столу з критеріями загальних і профільних міжнародних університетських рейтингів. Вчений зазначив, що найвпливовішими та визнаними українським Урядом є три рейтинги: [Shanghai Ranking \(ShR\)](#); [THE World University Rankings \(THE\)](#); [QS World University Rankings \(QS\)](#). Доповідач розкрив загальну методологію використання запропонованих рейтингів, підкреслив виявлені розбіжності в оцінюванні університетів у цих рейтингах, проаналізував їх переваги та недоліки.

В. Луговий наголосив на необхідності створення Національного рейтингу закладів вищої освіти для оцінювання топової якості вітчизняної вищої освіти, профіль якої нині точно невідомий. Це дасть підстави для формування Стратегії розвитку в Україні вищої освіти найвищої досконало-

сті, зокрема створення університетів світового класу з-поміж провідних закладів за прикладом інших країн-членів Європейського простору вищої освіти.

Для формування ефективної політики розвитку конкурентоспроможних і привабливих університетів-лідерів, на думку В. Лугового, в Україні доцільно утворити елітну Асоціацію українських університетів, до складу якої мають входити заклади вищої освіти, які за результатами рейтингів Shanghai, Times, QS посіли місця у групі топ-1000. Цим закладам має надаватися потужна цільова державна та суспільна підтримка у їх розвитку (Луговий, 2023).

Виступ *Петра Сауха*, академіка-секретаря Відділення вищої освіти НАПН України, був присвячений місії та основним функціям університету-лідера. Доповідач підкреслив, що в умовах сьогодення функцій університетської освіти зазнають істотної трансформації. Перед університетською освітою розгортаються такі виклики: з одного боку — виживання в умовах сьогодення, збереження соціогуманітарної складової, збереження класичних традицій університетської освіти, з іншого — комерціалізація університетської освіти де маркетингові технології стають ключем для привабливання клієнтів, ресурсів, стейкхолдерів тощо. Водночас аналіз діяльності університетів-лідерів засвідчив, що пріоритетом у них є освітня, дослідницька та соціокультурна функція, менш вираженою є виховна функція, за винятком університетів південного-східної та східної Азії.

Сучасне бачення місії університету ґрунтується на такій тріаді «навчання – дослідження – громадське служіння». Тому для входу на лідируючі позиції університетам необхідно формувати унікальний науково-педагогічний потенціал; здійснювати пошук нових форм і методів навчання задля забезпечення високої якості навчання та підготовки високо конкурентних фахівців; прово-

Володимир ЛУГОВИЙ, перший віцепрезидент НАПН України

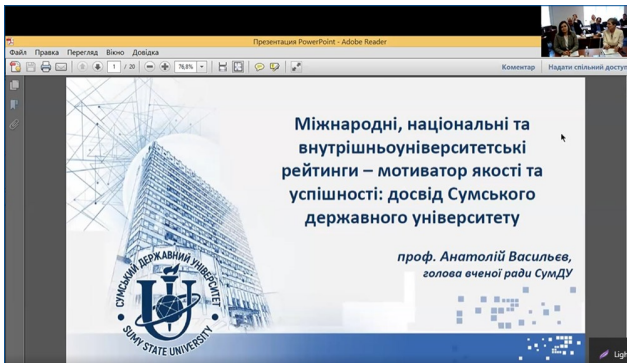

Петро САУХ, академік-секретар Відділення вищої освіти НАПН України

дити проривні наукові дослідження та генерувати інноваційні ідеї та виходити з ними на міжнародний ринок.

Досвід [Сумського державного університету](#) щодо участі в міжнародних, національних та внутрішньоуніверситетських рейтингах з метою мотивації якості та успішності презентував [Анатолій Васильєв](#), голова вченої ради та почесний ректор Сумського державного університету.

Насамперед він розкрив значущість міжнародних рейтингів для закладів вищої освіти, яка полягає в тому, що вони дають змогу бути представленим у світовому інформаційному просторі, є показником макроекономічних досягнень країни у сфері вищої освіти та інструментом впровадження культури конкурентоспроможності в роботу персоналу й прийняття рішень стейкхолдерами (Васильєв, 2023).

Для входження університету до категорії лідерських ЗВО управлінським персоналом здійснено низку заходів. Насамперед визначено стратегічні пріоритети розвитку університету, зокрема:

- Університет європейського рівня дослідницького типу;
- Університет підприємницького типу;
- Якість в усіх складових діяльності університету;
- Конкурентоздатність у світовому та вітчизняному науково-освітньому просторі.

Наступним кроком було проведення інституційного аудиту діяльності університету незалежною міжнародною організацією QS Stars та формування переліку показників, які визначають відповідність закладу вищої освіти вимогам до університетів світового рівня.

Після цього було визначено чинники значущості для рейтингу структурних підрозділів, зокрема: самоаналіз, обмін досвідом, багаторівневе комплексне оцінювання діяльності структурних підрозділів, диверсифікація напрямів діяльності, налаштованість на ефективну діяльність у глобальному освітньо-науковому просторі.

У подальшому було обґрунтовано рівні вагомості показників рейтингу структурних підрозділів університету:

- I — показники базових та галузевих рейтингів ARWU, U.S. News, QS, THE та позиціонування в них;
- II — позиціонування в інших міжнародних рейтингах, їх показники;
- III — показники формульного розподілу держбюджету між ЗВО України;
- IV — показники державної атестації наукової діяльності;
- V — позиціонування у БД U-Multirank та у вітчизняних, у т.ч. галузевих, рейтингових вимірюваннях;
- VI — інші важливі показники.

Насамкінець розроблено систему мотиваційного менеджменту усіх складових діяльності університету, зокрема: підготовлено стратегічні, програмно-цільові документи та документовані процедури; започатковано рейтинг структурних підрозділів; сформовано розгалужену систему мотивації; створено систему субрахунків структурних підрозділів на засадах диверсифікації; удосконалено організаційний менеджмент: планування, системи контролю та звітності.

Здійснений на засадах системності комплекс заходів та процедур в університеті забезпечив підвищення його конкурентоздатності та уможливив входження до провідних міжнародних та національних рейтингів у сфері вищої освіти.

[Жаннета Таланова](#), менеджер Національного Еразмус+ офісу в Україні, висвітлила питання оцінювання якості викладання і навчання в Україні в контексті академічної репутації.

В її доповіді представлено результати оцінювання академічної репутації університетів такими рейтингами як QS, TIMES, ARWU (1400 університетів — 10 українських, 2023).

Так у QS академічна репутація становить 40 % від загального балу та пов'язана з якістю викладання і досліджень в університетах світу. У TIMES частка викладання (навчальне середовище) становить 30 % від загального балу, з них опитуван-

ня з академічної репутації (15 %). У ARWU академічна репутація становить 30 % від загального балу (Таланова, 2023).

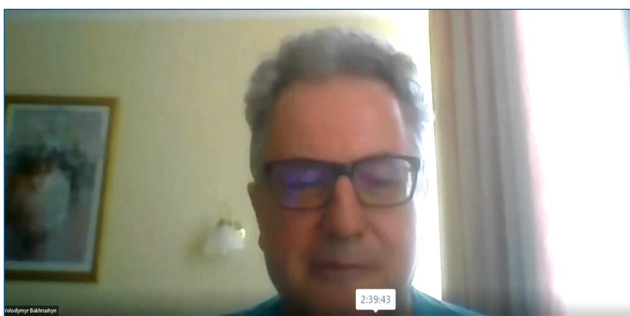
Юрій Рашкевич, член Національного агентства кваліфікацій, професор Національного університету «Львівська політехніка», HERE, розкрив питання оцінювання якості викладання і навчання в Україні в контексті репутації серед роботодавців. У виступі значна увага була приділена присвоєнню професійних кваліфікацій закладами вищої освіти.

Юрій РАШКЕВИЧ, член Національного агентства кваліфікацій, професор Національного університету «Львівська політехніка»

Наголошено, що присвоєння професійної кваліфікації закладом вищої освіти можливе лише за умов наявності професійного стандарту та врахування в освітній програмі усіх передбачених професійним стандартом результатів навчання/компетентностей. Крім того, у разі присвоєння часткової кваліфікації — в освітній програмі має бути зазначено, за якою саме трудовою функцією чи трудовими функціями, визначеними професійним стандартом, це відбувається, а результати навчання за освітньою програмою повинні задовольняти виконання принаймні однієї трудової функції (Рашкевич, 2023).

Перспективи та виклики модернізації мережі університетів у контексті євроінтеграції та відновлення України були висвітлені у презентації *Володимира Бахрушина*, керівника сектору вищої освіти

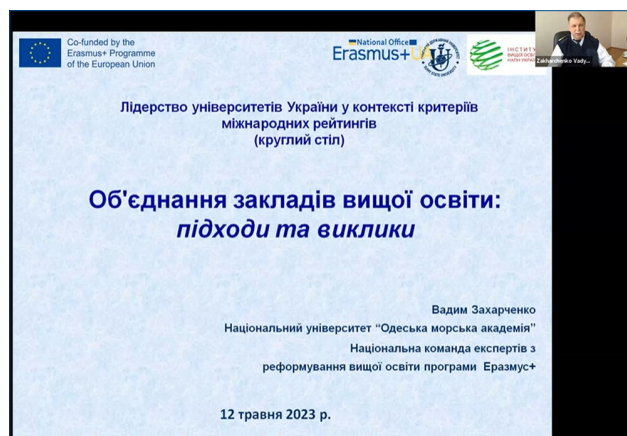

Володимир БАХРУШИН, керівник сектору вищої освіти Науково-методичної ради МОН України, професор Національного університету «Запорізька політехніка»

ти Науково-методичної ради МОН України, професора Національного університету «Запорізька політехніка», HERE.

У доповіді здійснено порівняльний аналіз розмірів закладів вищої освіти 9 країн Європейського Союзу та запропоновано інструменти оптимізації мережі, а саме: реорганізацію (припинення, приєднання, об'єднання закладів вищої освіти); приватизацію; корпоратизацію (Бахрушин, 2023).

Виклики та підходи до модернізації мережі університетів були розкриті у виступі *Вадима Захарченка*, проректора Національного університету «Одеська морська академія», HERE. Він представив досвід об'єднання закладів вищої освіти країн Європейського Союзу, зазначивши, що цей процес нерідко відбувається складно і з перепонами, з опозицією та гучним спротивом.

Поширеною проблемою є непорозуміння між зацікавленими сторонами та керівниками процесу злиття, які призводять до відмови у співпраці. Успішне об'єднання неможливе без його повної підтримки інституційними органами врядування та інституційними лідерами. Водночас інституційні лідери мають впливати на організаційну культуру, мотивувати інших співробітників до створення успішного закладу вищої освіти, а адміністратори повинні уважно спостерігати за інтеграцією, створювати групи з реалізації, планувати заходи та відстежувати прогрес.

Перевагами об'єднання закладів вищої освіти є підвищення фінансової стійкості та ефективності університетів, зростання їх конкурентоспроможності та потенціалу розвитку.

В. Захарченком було запропоновано алгоритм об'єднання закладів вищої освіти та визначено етапи цього процесу, а саме:

1. Рішення адміністрацій або уряду.

2. Відбір персоналу (лідерів) для реалізації об'єднання; формулювання бачення напряму об'єднання; визначення ресурсів для реалізації наступних кроків.

3. Формування єдиного плану врядування; обговорення та реалізація усіх критично важливих аспектів функціонування.

4. Виконання плану об'єднання; підбір назви та бренду; створення органів управління та адміністративних служб.

5. «Становлення єдиного закладу» із новими можливостями, унікальною культурою, створення нових сервісів та програм (Захарченко, 2023).

Круглий стіл «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів» став ще одним кроком на шляху підвищення якості української вищої освіти у контексті критеріїв міжнародних рейтингів. Висловлені учасниками ідеї, представлені кращі освітні практики й досвід сприятимуть досягненню українськими університетами європейського рівня на основі модернізації мережі університетів України у контексті євроінтеграції та післявоєнного відновлення України.

Інформація про захід оприлюднено на сайті Національної академії педагогічних наук України (НАПН України, 2023) та Інституту вищої освіти НАПН України (Інститут вищої освіти НАПН України, 2023).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бахрушин В. (2023, 12 травня). *Модернізація мережі університетів у контексті євроінтеграції та відновлення України: перспективи та виклики*. [Презентація]. Круглий стіл «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів». <https://cutt.ly/FwwO4FNC>

Васильєв А. (2023, 12 травня). *Міжнародні, національні та внутрішньоуніверситетські рейтинги — мотиватор якості та успішності: досвід Сумського державного університету*. [Презентація].

Круглий стіл «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів». <https://cutt.ly/swwO6kve>

Захарченко В. (2023, 12 травня). *Модернізація мережі університетів: виклики та підходи*. [Презентація]. Круглий стіл «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів». bit.ly/42n8ww7

Інститут вищої освіти НАПН України (2023, 12 травня). *Круглий стіл «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів»*. <https://rb.gy/4z1fr>

Луговий В. (2023, 12 травня). *Критерії загальних і профільних міжнародних університетських рейтингів: що нового для оцінювання діяльності університетів України*. [Презентація]. Круглий стіл «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів». <https://rb.gy/m2xtu>

НАПН України (2023, 12 травня). *Круглий стіл «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів»*. <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/3033/>

Рашкевич Ю. (2023, 12 травня). *Оцінювання якості викладання і навчання в Україні: репутація серед роботодавців*. [Презентація]. Круглий стіл «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів». bit.ly/3oTIDx3

Таланова Ж. (2023, 12 травня). *Оцінювання якості викладання і навчання в Україні: академічна репутація*. [Презентація]. Круглий стіл «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів». <https://rb.gy/al54v>

Шаров О. (2023, 12 травня). *Системні механізми та критерії оцінювання діяльності університетів в Україні*. [Презентація]. Круглий стіл «Лідерство університетів України у контексті критеріїв міжнародних рейтингів». <https://rb.gy/uxqeb>

ROUND TABLE “LEADERSHIP OF UKRAINIAN UNIVERSITIES IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL RATINGS CRITERIA”

Iryna Drach

DSc in Pedagogy, Associate Professor, Director, Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Yurii Skyba

DSc in Pedagogy, Associate Professor, Deputy Director for Research, Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Zhanneta Talanova

DSc in Pedagogy, Professor, Chief Research Fellow of the Department of Quality Assurance in Higher Education, Institute of Higher Education, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Analytical Manager of the National Erasmus+ Office in Ukraine, Kyiv, Ukraine

Olena Otych

DSc in Pedagogy, Professor, Chief Researcher of the Department of Interaction of Higher Education and the Labor Market, Institute of Higher Education, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *During the round table "Leadership of Ukrainian universities in the context of international rating criteria" the problems of finding mechanisms and tools to increase the efficiency of Ukrainian universities were discussed; substantiated the role and significance of international, national and intra-university ratings as tools for improving the quality of services in the field of higher education; ways, approaches and principles of modernization of the network of universities of Ukraine in the context of European integration and restoration of Ukraine were determined.*

Keywords: *evaluation of university activities; international ratings; modernization of the university network.*

Дата публікації: 5 червня 2023 р.